

Laiškas skaitytojui

Mudu susipažinome Barselonos oro uoste. Jei tiksliau, tai eilėje prie bagažo atidavimo prieš skrydį, kaip rodoma filmuose. Buvo 2009-ųjų vasara, kiekvienas atskirai iškovojome po kelialapį į valstybinių organizacijų įsteigtą akademiją „Escuela de Orient“, kuri dešimčiai studentų iš Ispanijos, JAV bei Azijos teikia galimybę savaitę diskutuoti, bičiuliauti ir apsisistoti atokiame ūkyje Maljorkoje, Tramontanos kalnyne.

Tenka pripažinti, kad visados pasižymėjau drovumu, todėl jaudinausi. Iš pradžių į mane atsisuko ir pasisveikino Nados mama katalonė Marija. O paskui pabandžiau sugauti Nados žvilgsnį. Tuo metu nė nenutuokiau, kad toji akimirka pakeis mano gyvenimą. Kad sutikau merginą, su kuria per kelias dienas tapsime geriausiais draugais, nors tąkart dar nežinojau jos istorijos.

Nados veidas vietomis buvo išvagotas gilių randų, bet akys spinduliavo šiltą, ypatingą šviesą. Mudu pasisveikinome apsikabindami ir pasibučiuodami; pasijutau, lyg būtume seni pažįstami nuo kažin kurių laikų.

Tikėjau, kad būsima kelionė atneš daugybę prasmingų pokalbių su bendramoksliais ir ramybės bei gilių apmąstymų, bet

vėliau ją vadindavau kelione, kurioje susipažinau su Nadia. Ar žinai, mielas skaitytojai, kaip Afganistane ruošiamos bulvės? Aš – taip, man papasakojo Nadia, ir receptas iš tiesų atrodė neįtikimas. O jei pasakyčiau, kad apsišarvavęs kantrybe ir tikėjimu gali Kabulo danguje išvysti amžinybę? Taip, taip, gerai perskaičiai, amžinybę. Pasirodo, gali. Apie tai irgi iš jos sužinojau.

Galima sakyti, mūsų draugystė užsimezgė vieną gražią naktį, visiems, išskyrus mus, žiūrint fejerverkus. Buvo viena tų retų progų, kai palikome nuošalų ūkį ir nulipome nuo salos šlaitų. Visi mūsiškiai mindžikavo paplūdimy, atsigręžę į jūrą, laukdami, kol prasidės dangaus reginys, bet staiga Nadia prisigretino prie organizatorės Imos Lort ir pasakė, kad mieliau pasivaikščiotų po miestą. Grupė atkakliai reikalavo, kad ji pasiliktų, bet perkalbėti Nadios nepavyko, ji buvo tvirtai apsisprendusi elgtis savaip. Jau gerėliau ją pažinodamas spėjau, kad išvengti to reginio ji siekia ne veltui. Neapsirikau. Ir vienintelis pasisiūliau ją palydėti.

Kaip tik tą naktį ji išsipasakojo: „Kai buvau aštuonerių, bomba pataikė į mūsų namus, likau įkalinta po griuvusių krūva. Randai ant mano kūno primena tą siaubingą dieną. Visa laimė, mama sugebėjo mane laiku ištraukti, nespėjau nudegti smarkiau. Taigi dabar suprantu... Fejerverkai man primena karą, bombų sprogimą.“ Nustėręs teįstengiau ją apkabinti.

Tą pačią naktį Nadia prisipažino, kad nebesitikėjo susirasiti tokių artimų draugų, kokius paliko tėvynėje, bet mano, jog užmezgė tvirtą ryšį su manimi. Tokie žodžiai mane sujaudino. Jaučiausi labai panašiai, tarsi būčiau sutikęs žmogų, neabejotinai mane lydėsiantį visą gyvenimą.

Nuo tos dienos ji po truputį dalijosi savo ankstesnio gyvenimo detalėmis: papasakojo apie bombą, subjaurojusią veidą

ir nudeginusią dalį kūno, mėnesius, praleistus komos būklės, nubudimą, ilgą gijimo procesą ir nesibaigiančias chirurgines operacijas. Tada sužinojau, kad po to, kai nukrito ta prakeikta bomba, jai teko dvejus metus klajoti tarp ligoninių ir pabėgėlių stovyklų, nes šalyje tebesiautėjo karas.

Papasakojo, kaip talibų užimtoje Kabulo dalyje buvo nužudytas jos vyresnysis brolis Zelmai. Kažkas jį užmušė, kad pavogtų maišelį su maistu ir pinigų likučiu. Tuomečiame Afganistane tik tiek buvo verta gyvybė. Jos tėvas atgavo palaikus ir palaidojo, bet taip ir nepajėgė susitaikyti su tragiška sūnaus netektimi ir pamažu prarado sveiką protą. Niekados nebebuvo toks kaip anksčiau.

Šeima buvo pasmerkta mirti badu arba mėginti pragyventi iš labdaros, nes talibai uždraudė moterims dirbti, o pasikliauti tėvu, paskutiniu vyru šeimoje, ji nebegalėjo. Tuo metu Nadia priėmė lemtingą sprendimą – nutarė persirengti brolio drabužiais ir persikūnyti į jį. Kodėl? Nes nenorėjo matyti, kaip seserys badmiriauja skurde. Ji sugebėjo pasinaudoti savo skausmu – dėl nudegimų randais išraižyto veido niekam nekilo įtarimų, kad po turbanu slepiasi moteris.

Dirbo ir apsimetinėjo vaikinų daugiau nei dešimt metų, nuo vienuolikos iki dvidešimt vienerių. Nustojo būti Nadia ir tapo Zelmai. Valė šulinius, arė laukus, gamino valgį talibams, taisė dviračius... Taip išlaikė šeimą. Dešimt ilgų metų, praleistų bijantis, kad kas nors atpažins. Dešimt ilgų metų, per kuriuos net saviškiai užmiršo, kad kitados ji buvo Nadia ir tebėra Nadia, o ne Zelmai, net jei kiekvieną dieną persirengdavo, kad galėtų parnešti namo truputį duonos ir daržovių.

Visur įžvelgdama šviesuosius bruožus mergina paaiškino, kad, nepaisant visų talibų santvarkos sukeltų sunkumų,

kasdienė rizika padėti galvą bei svetima tapatybė davė ir gerų dalykų: ji galėjo mokytis – mergaitėms to meto Kabule tai buvo draudžiama – ir netgi tapo mulos padėjėja, todėl geriau pažino islamą ir pastebėjo, kad talibai itin manipuliuoja religija ieškodami naudos ir siekdami vienintelio tikslo – išlaikyti afganų tautą priespaudoje ir aklinoje tamsoje.

Sužinojau, kad būdama devyniolikos Nadia susipažino su Monika Barnabė, ispanų žurnaliste, gyvenančia Afganistane ir vadovaujančia ne pelno siekiančiai organizacijai ASHDA*. Moteris nuskraidino Nadią į Barseloną, pasiekė, kad po kelių operacijų būtų atkurta jos veido išvaizda, ir apsiėmė surasti jai šeimą. Taip Nadios gyvenime atsirado tėvai katalonai Marija ir Žozepas.

Nuo tos vasaros pradėjau kaupti žinias apie jos gyvenimą, ir mano nuoširdi simpatija Nadiai išaugo į žavėjimąsi jos asmenybe bei veikla, ji man tapo pavyzdžiu. Afganistanui reikėjo herojų, taigi Nadia buvo viena iš jų.

Po metų ji išleido savo pirmąjį romaną „Mano turbano paslaptis“ (*El secreto de mi turbante*), kuriame išklojo viską, ką jau žinojau. Knyga pelnė didelį pasisekimą – tais pačiais metais laimėjo „Prudenci Bertrana“ apdovanojimą, buvo išversta į kelias kalbas ir išgarsino autorę. Aš pats lydėjau ją kelionėse po Kataloniją, kur vyko knygos pristatymas; jos veidas šmėsčiodavo Ispanijos televizijos laidose ir skaitomiausiuose dienraščiuose beveik kiekvieną savaitę.

Po kiekvieno tokio renginio ji man išpažindavo savo karščiausią troškimą – parodyti pasauliui, kad tikrosios Afganistano herojės yra moterys, nepastebimos vyrų šešėlyje. Tos,

* Isp. *Asociación por los Derechos Humanos en Afganistán* – Afganistano žmogaus teisių asociacija. (Čia ir toliau vert. past.).

kurios savo kailiu patyrė, ką reiškia būti moterimi pilietinio karo įkarštyje ir talibų užgroboje šalyje. Tos drąsuolės, visos aliai vienos. Nadia žadėjo kada nors papasakoti savo šeimos moterų istoriją, leisti prabilti toms, kurios buvo nutildytos.

Tą ir padarė šiame romane, mielas skaitytojau. Tavo rankose – afganų šeimos moterų istorija, papasakota Nadios lūpomis. Knyga, suteikianti balsą toms, kurios buvo nutildytos.

„Praėjusią naktį išvydau amžinybę“ – rašo poetas Henry Vaughanas. Amžinybė slypi visų drąsių moterų jėgoje ir draugystėje. Amžinybė slypi pirmojoje nakties žvaigždėje.

JAVIERAS DIÉGUEZAS SUÁREZAS

Tetos Ša Gul mirtis

Prisimenu, kaip motina pirmąsyk man papasakojo apie jūrą. Tai viena tų ryškių, aiškių akimirku, įsirežusių atmintin kartu su melsvomis, šviesiomis vaikystės dienomis. Vieną paprastą penktadienį su tėvais ir pusseserėmis keliavome prie Pandžširo upės Kabulo priemiesčiuose. Ten mama, plačiai ir užkrečiamai šypsodama, pasilenkė, švelniai pakštelėjo man į skruostą ir sukuždėjo ausin: „Nadia, ar matai vandenį, srūvantį man tarp pirštų? Vanduo – tai skaistumas, šviesa, viltis, gyvybė. Supranti, dukra? Šios upės vanduo atneša laimę.“ Mano mamai Zijai bet koks upeliūkštis prilygdavo laimės sklidinai jūrai. Ji man parodė jūrą gerokai anksčiau, nei šią išvydau savomis akimis.

Kitas penktadienis, kai sulaukiau nusiminusios mamos skambučio, irgi turėjo būti paprasta, niekuo neišsiskirianti diena. Bet nebuvo. Sėdėjau ant sofos ir žiūrėjau mėgstamą televizijos laidą. „Zelmai *jan*, teta Ša Gul mirė“, – pasakė kūkčiodama. Man širdis į kulnus nusirito. „Zelmai, sūnau, ar girdi? Sakau, teta mirė... Netylėk, būk geras.“ Nė neatsisveikinusi padėjau ragelį ir susisielėjusi pratrūkau raudoti.

Po pusvalandžio surinkau motinos numerį. Kalbėjau dar tylesniu balsu nei anksčiau. Kaip įmanydama stengiausi sukaupti jėgas ir atrodyti stipri. Kol mama pasakojo, kas įvyko, galvoje virė tūkstančiai prisiminimų apie tetą Ša Gul. „Šitiek kančios metų, sūnau! Manėme, pagaliau pagyvens ramiai...“ Tetos gyvenimas buvo sunkus, tikrai labai sunkus. Galbūt todėl, kad jai teko šitiek išverti, nesitikėjome, jog taip staigiai numirs. Visi, ją pažinoję, savyje nešiojomės nematomą, bet gilų įspūdį. Teta buvo nelyginant krentanti žvaigždė, viena tų, kurios akimirką nušviečia naktinį šiltų Afganistano vasarų dangų.

Teta Ša Gul buvo vienas svarbiausių žmonių mano gyvenime, todėl man temdė protą ne tik sielvartas bei gedulas, bet ir pyktis, kad nesugebėjome numatyti, juolab išvengti jos mirties. „Susitikome visai netyčia, sūnau, o kokie tapome laimingi...“ Po šių žodžių mane ištiko ūmus nušvitimas, kad mažai ką žinau apie tetą. Keikiau save, kad iššvaisčiau laiką, kurį būtume galėjusios praleisti drauge. Turėjau dar daug ko išmokti iš jos ir kitų šeimos moterų. Teta nebeatsakys į šimtus man kildavusių klausimų, nors ir maniau, kad knaisiotis po praeitį daugiau neprireiks. Juk ištvėriau du nelaimingus dešimtmečius šalyje, iškankintoje karo bei skurdo, ir nuo tada, kai įsikūriau Europoje, visomis išgalėmis stengiausi išmesti tuos prisiminimus iš galvos. Šitai buvo lengviausia išlaikyti sveiką protą. Tačiau tądien, tą nelemtą akimirką, kai sužinojau, kad niekada jos nebepamatysiu, suvočiau, jog neatsakytų klausimų tik daugės. Turėjau pagerbti tetą, geriau pažinti ne tik savo šeimos moteris, bet ir gimtojo krašto dvasią. Nors tai supratau tik gerokai vėliau, toks sprendimas lėmė, kad pagaliau išsigydžiau žaizdas ir susitaikiau su savimi.

– Nadia, tu čia? – išgirdau, sucypus laukujų durų vyriams.

– Taip, mama, – pratariau silpnu balseliu.

Marija, mano mama katalonė, ką tik parėjo iš darbo, tad išjungiau kompiuterį ir nulipau į svetainę pasisveikinti. Nebuvau spėjusi atsigauti po pribloškiančių naujienų, ir ji netruko pastebėti, kad man kažkas negerai.

– Kas nutiko, Nadia? Prastai jautiesi? Atrodai labai išblyškusi.

Apkabinau ją ir darskart apsiptyliau ašaromis.

– Nurimk, Nadia. Eime pasivaikščioti po alėją. Pakvėpuosi grynu oru ir pasipasakosi, gerai?

Mėginau jai kuo geriau paaiškinti, ką man reiškė teta Ša Gul ir jos dukra, pusseserė Mersalė. Jos man priminė vaikystę, laimingiausią gyvenimo metą, kai dar nevyko karas, kai ant mūsų namų dar nebuvo nukritusi bomba ir subjaurojusi man veido.

Marija įdėmiai klausėsi ir laikė mane apglėbusi, tarsi bandydama apginti nuo praetities. Kalbėjau, kad tetos Ša Gul mirtis vėl mane privertė išvysti senuosius vaiduoklius, prisiminti gyvenimą, kurį palikau užnugary, ir kad Mersalė visad man atstojų tikrą seserį... Kol neištekėjo.

Po vedybų afganų moteris tampa vyro nuosavybe ir neretai jos ryšiai su buvusiaja šeima nutrūksta. Taip nutiko ir Mersalei. Tada, prieš daugiau nei dvidešimt metų, buvau apsėsta minties ją surasti ir dabar nujaučiau, kad pagaliau atėjo tinkamas laikas. Mersalė buvo vienas iš tų žmonių, kurių ilgėjausi kaip kadaise dingusio savo gyvenimo dalies.

– Ar nujauti, ką turėtum daryti, Nadia? – švelniai paklausė Marija.

– Tikriausiai vertėtų nuvykti į Kabulą pareikšti Mersalei užuojautą... Ir ją susigrąžinti, – drebėdama atsakiau.

– Tai pirmyn, dukra. Žinau, tai pavojinga kelionė, bet per bendrus mūsų gyvenimo metus ne kartą įrodei, kad įvykdai visa, ką tik užsibrėži, net jei tenka paaukoti daug jėgų ir stiprybės. Taigi palaikysiu tave, kad ir ką nuspręsi.

– Vis dėlto labai bijau, mama, – atvirai prisipažinau.

– Ko bijai? – nustebau.

– Kad būsiu atpažinta...

Siaubingai baugino vien mintis, kas būtų, jei nuvykus į Afganistaną išaiškėtų mano dviguba tapatybė. Šiaip ar taip, baimė lydėjo dar nuo tada, kai pirmąsyk apsirengiau vyriškais drabužiais, tik šįkart nebuvo pasiruošusi dėl jos atsisakyti vilčių ir svajonių. Žinojau, kad ilgiau slapstyti nepavyktų, jei norėčiau reikalauti atsakymų. Be to, jei Mersalė jaustųsi vieniša, pagaliau galėčiau būti šalia.

– Visi ko nors bijome, Nadia, niekas nuo to neapsaugotas. Tačiau baimė gali išeiti į naudą, jei mus priverčia pranokti pačius save, – mama, puiki psichologė, kaip visada pasakė itin taikliai.

– Taip, žinau, juk vien iš baimės yriausi pirmyn, stengiausi išlaikyti šeimą, kovojau ir įveikiau visas kliūtis... Bet vis tiek bijau.

– Tai ką darysi, Nadia? – paklausė ji, dar tvirčiau mane glausdama.

Buvau jau nusprendusi. Reikėjo kuo skubiau išsiruošti į Kabulą ir atskleisti savo tikrąją tapatybę: Nadia, o ne Zelmai.

– Važiuosiu, bet keliauti vienai rizikinga. Jei būsiu atpažinta, žūsiu.

– Nekalbėk taip, dukra. O jei iš anksto susitiktumėt su mama ir grįžtumėt kartu? Niekas nekreiptų dėmesio į dvi veidus prisidengusias moteris! Ramiai prasmuktumėt, ir nereikėtų jaudintis dėl kelionės pavoju, – susimąščiusi pasiūlė.

Tai buvo puiki mintis, todėl nutariau vos grįžusi namo paprašyti mamos Zijos, kad palauktų manęs Pakistane. Kartu kirstume sieną ir be didesnių nesklandumų atvyktume į Kabulą gyvos ir sveikos.

– Kaip gražu, tiesa, Nadia? – sušnabždėjo Marija.

Priėjome garsųjį Badalonos tiltą – į jūrą nusidriekusią kelių šimtų metrų ilgumo medinę pakylą, nuo kurios galėjai apžvelgti gerą gabalą Barselonos pakrantės. Tai buvo viena tų vietų, į kurias traukdavome, kai norėdavome pravėdinti galvas. Man vis atrodo, kad pirmąkart čia lankiausi vakar, nors prabėgo jau ketveri metai.

Kai pirmąsyk išvydau, kokia neaprėpiama toji mėlyna Viduržemio jūra, negalėjau atgauti amo. Bangų mūša, kurios gailios nė nepajėgiau suvokti, drebino mano sielą nelyginant krantą su tokia pat, gal net didesne jėga. Bangos duždavo į suplūktą smėlį ir aptaškydavo smulkiomis gaivaus ir žvilgančio vandens purslais, gyvomis kibirkštėlėmis, primenančiomis man mamą.

Net šiandien, po šitiekos metų gyvenimo svetur, nenutrūkstamas jūros sūpavimas mane priverčia mintimis grįžti namo. Kai vaikštau pakrante, kiekvienas druskos prisotinto oro kvėpsnis užlieja tokiu taikumu ir ramybe, kokius patirdavau motinos glėbyje. Jai neprireikė žodžių, kad perteiktų jūros reikšmę. Stovėdama ant Badalonos tilto, neprilygstamo apžvalgos bokšto, nuo kurio galėjau apžvelgti ne tik horizontą, bet ir brangiausius prisiminimus, jaučiausi kaip niekad arti Pandžširo ir kitų upių, šaltinių bei upeliūkščių, išbraidyto dviejų kojomis.

– Gal jau laikas eiti, Nadia? Reikia pasirošti sugrįžimo keilionei, – ramiai šypsodama pasakė Marija.

– Taip, mama, – atsiliepiu, lėtai busdama iš svajų.

Kelionė į Islamabadą

Marija ir Žozepas, mano tėvai katalonai, išsiruošė nupirkti keleto daiktų, trūkstančių kelionei. Iki skrydžio likus vos kelioms valandoms, Žozepas jaudinosi labiau už mane.

Marija – vienas nuovokiausių žmonių, kuriuos pažįstu. Ji sumani ir sugeba vos per kelias minutes sutvarkyti bet kokį reikalą. Nesunkiai randa tiesiausią kelią. Žozepas, priešingai, visai kitoks, galbūt todėl juodu puikiai papildė vienas kitą. Jis labai prieraišus, supratingas, geba išsyk pajusti, kas negerai, ir deramai paguosti, užtat gerokai ilgiau kankinasi nei Marija.

Mama katalonė kažkaip gavo man vizą į Londoną, iš kur turėjau vykti į Islamabadą. Ji pasirūpino bilietais, viešbučiu Pakistane ir kitais biurokratiniais dalykais, kurių buvo daug ir pačių įvairiausių. Teko net apsilankyti britų ambasadoje Madride, jos darbuotojai mus apklausė, kas nutiko ir kodėl prireikė tokios skubios išvykos į Londoną. Iš tiesų Anglijoje man tereikėjo persėsti į kitą lėktuvą, bet buvau mergina su Afganistano pasu, o tai kaip reikiant viską apsunkino.

– Nadia, Nadia! Tu dar čia?

Mano tėvas katalonas grįžo iš parduotuvių. Matyt, paliko mamą paskutinių smulkmenų tvarkyti.

– Nadia, dukra, pažiūrėk, ką parnešiau. Užrašinę ir tušinką, tokius pačius kaip mano. Viską žymėkis, kad grįžusi galėtum papasakoti, – viltingai pasiūlė.

– Ačiū, tėti, – padėkojau ir tvirtai jį apkabinau.

– Nadia, ar tikrai nusprendei važiuoti? Aš taip bijau. Jei tau kas atsitiks... – murmeldamas jis neįstengė nuslėpti nerimo.

– Tėti, nesijaudink, viskas bus gerai. Tu perdedi! – paleidau jį, kad toji akimirka nebūtų tokia iškilminga ir dramatiška.

Apsidairiau. Kambarys buvo erdvus ir ilgas, su lentynomis pasieniuose, prigrūstomis tam tikra tvarka surūšiuotų knygų. Kambario gale stovėjo tėčio darbo stalas, kompiuteris ir muzikos centras, per kurį jis klausydavosi klasikos arba roko įrašų. Vivaldžio, Albeniso, „Bitlų“... Mažesniu stalu dalydavomės mudvi su mama. Šis buvo kvadratinis ir amžinai nukrautas popieriais, knygomis ar paskirais užrašais.

Puikiai prisimenu, kai pirmąsyk įkėlusi čia koją pamaniau, kad šitai panašu į rojų žemėje, primena naktiniame Kabule mamos pasakotas istorijas apie senuosius Rytų išminčius ir jų bibliotekas. Nuo tada čia valandų valandas rašydavau, skaitydavau, mokydavausi ar tiesiog tyliai ilsėdavausi. Kai Afganistane kilo pilietinis karas, negalėjau išsaugoti nė paprastos dėžės knygoms susidėti. Be to, neturėjau pinigų joms pirkti, ką jau kalbėti apie Talibano draudimus, pavertusius skaitymą pavojingu užsiėmimu.

Išmušė išvykimo valanda. Tėtis paleido automobilio variklį. Važiuoti iki oro uosto tekdavo net dvidešimt minučių, bet šįsyk laikas praskriejo nejučia. Prieš akis šmėsčiojo amžinai

skubančio, su niekuo nesulyginamo miesto, kurį išmokau mylėti ir vertinti, vaizdai. Susirangiau ant odinės sėdynės ir stengiausi apie nieką negalvoti.

Barselona man prilygo stebuklingam pasauliui, mat naujųjų globėjų dėka galėjau naudotis visomis galimybėmis, kurios Afganistane man buvo užgintos tik todėl, kad gimiau moterimi: mokytis, dirbti, eiti pasivaikščioti, turėti draugų. Čia pagaliau išsilaisvinau. Bet niekadęs neužmiršau savo ankstesnės šeimos ir širdžiai artimo Kabulo – miesto, kuriame gimiau, augau ir brendau, nors tai truko vos aštuonerius metus, kol amžiams praradau vaikystę.

Buvau laimingas vaikas, kol Kabule neprasidėjo šaudymai, bombardavimai, prievartavimai ir badas, kitaip tariant, pilietinis karas. Iš pradžių grobuoniškos užsienio valstybės, o vėliau vietos karvedžiai ir Talibano valdžia nusiaubė laisvą kraštą, kuriame dar buvo vietos svajonėms ir geresnės ateities lūkesčiams. Karo dešimtmečiai negrįžtamai pasiglemžė bet kokias net paties optimistiškiausio afgano viltis. Pasak liaudies išminties, laimė – tai paukštis mums virš galvos, prievarta nepagauzamas, o savo noru tik retkarčiais nusileidžiantis ant rankų. Gimtojoje šalyje jaučiausi nelyginant tas paukštis, pakilęs ieškoti laimės, bet negalįs tęsti skrydžio, mat dangų temdo absurdiški valdžios siekiančių vyrų troškimai.

Atvykome. Tėtis pasiskubino rasti vietą automobilių aikštelėje. Kaip įprastai, nervinosi ir būgštavo, kad pavėluosiu užsiregistruoti į skrydį. Prie įlaipinimo vartų palūžau. Silpnumo akimirka buvo trumpa, išspaudžiau tik porą ašarų, bet tėtis katalonas kaipmat šitai pastebėjo.

– Nadia, mieloji, mylime tave visada ir visur – nuo žemės ligi septinto Kabulo dangaus. Jei pakliūsi į bėdą, leisimės tavęs ieškoti, kad ir kur būtum. Tad nebijok ir keliauk susitikti su šeima, – susijaudinęs šnabždėjo. – Atmink, kad tavęs neįveikė net mirtina bomba, todėl klausyk širdies ir nugalėsi.

– Nėra reikalo baimintis, Nadia. Neabejoju, kad tau pavyks, – atsisveikindama pridūrė mama.

Pabučiavau ją ir neatsigręždama žengiau prie įlaipinimo vartų patikros punkto. Jei pritrūkome žodžių, reikia pasikliauti iškalbinga tyła, sakydavo teta Ša Gul.

Patikrinusi bilietą stiuardėsė pakėlė žvilgsnį, kad įsitikintų, jog esu tas pats asmuo iš paso nuotraukos. Pirmąsyk žvelgė man į akis. Išvydusi nudegimų randus nustojo šypsotis. Po kelių nuostabos akimirkų mergina susitvardė ir maloniai paaiškino, kur ieškoti nurodytos vietos. Deja, prieš visus tuos metus mane subjaurojusi bomba paliko neišdildomas žymes, jos versdavo aplinkinius jaustis nepatogiai, o aš taip ir nepripratau prie staigaus sumišimo išraiškos, perkreipiančios veidus tų, kurie pirmąkart mane matydavo.

Susiradau vietą prie lango. Mama perspėjo, kad sėdėsiu tiesiai už lėktuvo sparno, šalia avarinio išėjimo. Tikėjo, jog ten man bus saugu, be to, galėsiu pasigrožėti kvapą gniaužiančiais vaizdais.

Atkreipiau dėmesį, kaip kelionę vaizduojasi afganas ir europietis. Jų suvokimas visiškai skirtingas. Europoje įprasta keliauti savo malonumui, kiekviena išvyka prilygsta galimybei leistis į nuotyki, susipažinti su naujomis kultūromis, praplėsti akiratį. Mano krašte, priešingai, keliauti reiškia leistis į siaubingą pavojų, tad joks sveiko proto žmogus, nesant būtino reikalo, nesiryš palikti saugaus namų ar rajono prieglobsčio.

Aš, kaip ir daugelis afganų, buvau priversta kraustytis dešimtis kartų, bet tik todėl, kad mane nepaliamamai vijosi karas, bombardavimai ir mirtis. Pasienio zona visada bylodavo apie tremtį, pabėgėlių stovyklas, skausmą. Mūsų namai ir kaimeliai buvo seni ir kuklūs, užtat savi, todėl niekad jų neapleisdavome, kol bėda neprispirdavo. Eilinis afganas nė nesuprastų, ką reiškia keliauti laisva valia.

Šalia manęs klestelėjo vidutinio amžiaus moteris blyškia oda ir ilgais šviesiais plaukais. Vos tik spėjusi įsitaisyti, užmezgė pokalbį. Papasakojo apie sūnų, prisipažino nekantraujanti pasimatyti su šeima. Moteris dirbo tarptautinėje įmonėje ir kartu su bendradarbiais ispanais buvo išsiųsta į savaitės komandiruotę Barselonoje. Kai atėjo mano eilė ką nors pasakyti, užsiminiau apie mamą ir kitus, manęs laukiančius Afganistane, bet jos tai nesudomino. Netrukus lėktuve turėjo pradėti rodyti vieną naujausių Holivudo filmų.

Pasikuičiau po rankinio bagažo skyrelius. Vienoje iš kišėnėlių laikiau nuotrauką, kurioje besišypsanti mama sėdi mūsų namų svetainėje atsišliejusi į tėtį ir prisidengusi baltu šaliu, iš po kurio kyšo žvilgantys juodi plaukai. Tėtis vilki tamsų dryžuotą megztinį ir rudą liemenę. Visados mieliau vilkėdavo vakarietiškais drabužiais, tik retkarčiais pasirinkdavo kokį nors gimtajai kultūrai artimesnį apdarą, pavyzdžiui, baltą *pakol*, tradicinę puštūnų kepurę. Tuo metu augino vešlią barzdą, ši nustojo želti, kai, prasidėjus pilietiniam karui, jam buvo nustatyta psichikos liga. Tai nuotraukai, kurią nuolat nešiojuosi su savimi, jau dvidešimt penkeri metai. Joje tėvai atrodo laimingi.

Darėsi baisu nuo minties, kad tik sukrečiantys įvykiai, pavyzdžiui, artimojo mirtis, priverčia susimąstyti, kas gyvenime vertingiausia. Aiškiai nujaučiau, kad mano sugrįžimas į Afga-

nistaną nuo pat pirmos dienos bus kelionė atgal į pradžių. Turėjau paremti šeimą, išsklaidyti praeitį gaubiantį rūką ir iš naujo surinkti dėlionę, o tai reiškė, kad man teks nugriauti užtvarą, kurią per daugybę metų iš baimės, raudų ir žlugusių vilčių pastatė moterys. Bus nelengva.

Staiga užriaumoję turbinos, pasirengusios pakelti lėktuvą į orą. Buvau tvirtai pasiryžusi niekam neleisti trikdyti tos ramybės, kurią vargais negalais susikūriau taip toli nuo gimtųjų namų. Tad užmerkiau akis ir atsidaviau įvykių tėkmei.